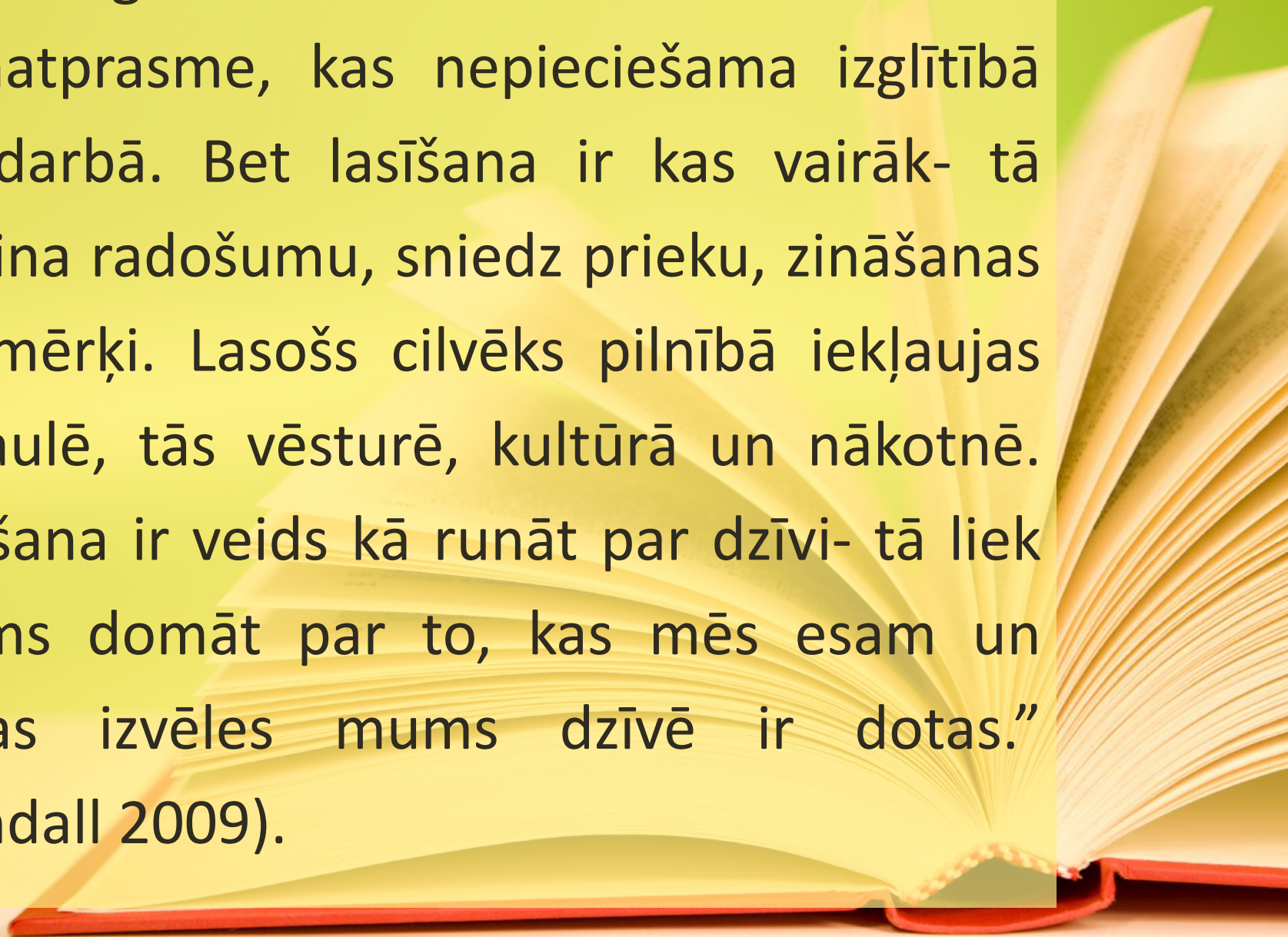

„Pedagoģiskās iespējas skolēnu
lasītprasmes attīstīšanai
dažādos mācību priekšmetos”

Aija Kalve

Rīga, 29.10.2015.

„(..) izglītotā sabiedrībā lasīšana ir pamatprasmē, kas nepieciešama izglītībā un darbā. Bet lasīšana ir kas vairāk- tā veicina radošumu, sniedz prieku, zināšanas un mērķi. Lasošs cilvēks pilnībā iekļaujas pasaulē, tās vēsturē, kultūrā un nākotnē. Lasīšana ir veids kā runāt par dzīvi- tā liek mums domāt par to, kas mēs esam un kādas izvēles mums dzīvē ir dotas.”
(Kendall 2009).

Eiropas Komisijas (EK) speciāli izveidotā augsta līmeņa ekspertu grupa (Septembris, 2013)

- Eiropas Savienībai (ES) ir rūpīgi jāizvērtē pieeja iedzīvotāju rakstītprasmes, lasītprasmes un rakstīta teksta uztveres standartu uzlabošanai.
- **ES piektajai daļai 15 gadus vecu jauniešu, kā arī gandrīz 75 miljoniem pieaugušo** trūkst lasīšanas un rakstīšanas pamatprasmju, tādēļ viņiem ir grūti atrast darbu un palielinās nabadzības un sociālās atstumtības risks.

Valsts izglītības satura centra izvirzītās prioritātes 2014./15. m.g.

Organizēt skolēna pieredzē balstītu jēgpilnu mācību procesu, kurā tiek veicināta:

- **mācību satura integrācija un dzīvesdarbības prasmju attīstība;**
- **lasītprasmes izkopšana visu vecumposmu skolēniem visos mācību priekšmetos.**

Terminoloģija

Lasītprasme

Spēja uztvert, izprast, analizēt un novērtēt rakstītu tekstu literāras pieredzes paplašināšanai un zināšanu pilnveidošanai (Geske, Ozola 2007).

Lasīšanas kompetence

Lasīšanas kompetence – rakstisku tekstu izpratne, izmantošana un izvērtēšana, lai sasniegtu savus mērķus, pilnveidotu zināšanas un potenciālu, un piedalītos sabiedrības dzīvē. (Geske .. 2010)

Literārās intereses

Literārās intereses ir specifiska attieksme pret daiļliteratūru un ir viens no garīgo interešu veidiem, kas cieši saistīts ar personības domāšanu, iztēli, atmiņu. (Gudakovska 2001)

Skolēna lasītprasmes apguves kvalitātes rādītāji

- Izlasīto vārdu, teikumu **pareizība**
- Lasīšanas **raitums (temps)**
- **Apzinātība** (izpratne)
- **Izteiksmīgums** (raksturīgs skaļai lasīšanai)

(Anspoka 2008)

Lasītprasmi ietekmējoši faktori

Lasītprasmi ietekmē:

- motivācija lasīt (motīvu kopums, kas rosina un pamato skolēna darbību, rīcību, uzvedību, attieksmes, vajadzības, intereses);
- lasītāja iepriekšējā pieredze;
- rakstītā teksta raksturs (saturs, formāts, jēdzieni, organizācija, autora mērķis);
- mācīšanās konteksts, kas definē lasītāja uzdevumu un mērķi;
- stratēģijas, ko lasītājs apzināti izmanto, lai iegūtu izpratni;
- metodiskie paņēmieni, ko skolotājs izmanto lasītprasmes sekmēšanai. (Buehl 2012,6).

Vienaudžu mācīšanās

- Kooperatīvās mācīšanās veids
- Īpaša nozīme skolēnu savstarpējai mijiedarbībai.
- Skolēniem tiek nodrošināti akadēmiskie, emocionālie un sociālie ieguvumi.
- Vienaudžu mācīšanās stratēģijas izmantošana rosina klasesbiedrus palīdzēt viens otram apgūt mācību materiālu, nostiprināt prasmes un trenēties apgūtajā.

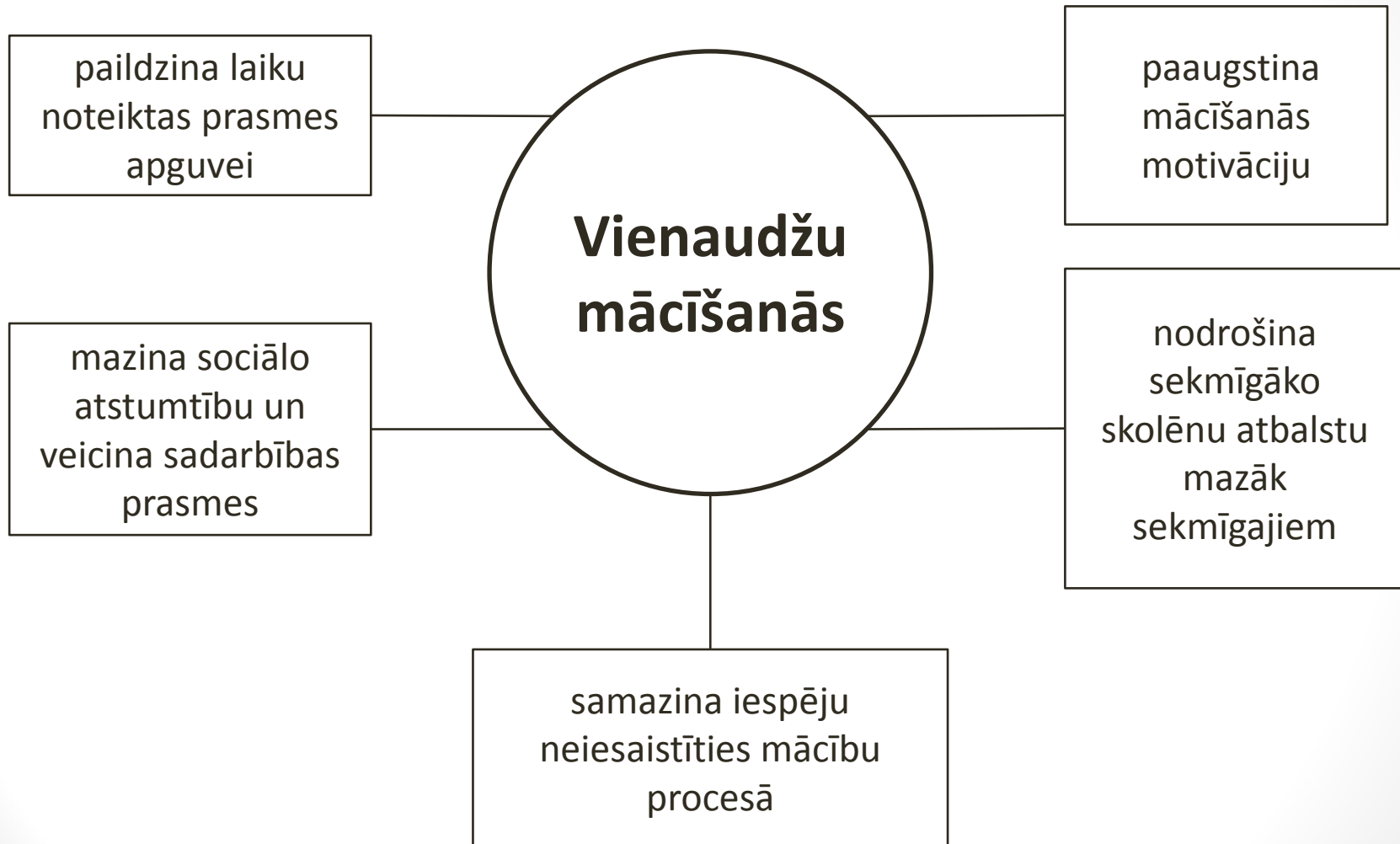
Teorētiskās atziņas par vienaudžu mācīšanos

- Savstarpēji atkarīgs process, kur ikviens skolēns ir atkarīgs no pārējiem; kā arī ikvienam skolēnam ir jābūt aktīvam dalībniekam, lai nodrošinātu procesa veiksmīgumu (Falchikov 2001).
- Vienaudžu mācīšanās procesā sekmīgākie skolēni ir kā paraugs (modelis) mazāk sekmīgajiem skolēniem. (Fuchs et al. 2008).

Teorētiskās atziņas par vienaudžu mācīšanos

- Bērniem un pusaudžiem, kuri tiek definēti kā vienaudži (*peers*), ir vienāda vai līdzīga prasmju attīstības pakāpe, viņu mijiedarbība balstās uz to, ka katra persona sniedz aptuveni vienādu pienesumu, neieņemot dominējošu stāvokli (Salisch 2000).

Vienaudžu mācīšanās

Pētījumi: vienaudžu mācīšanās

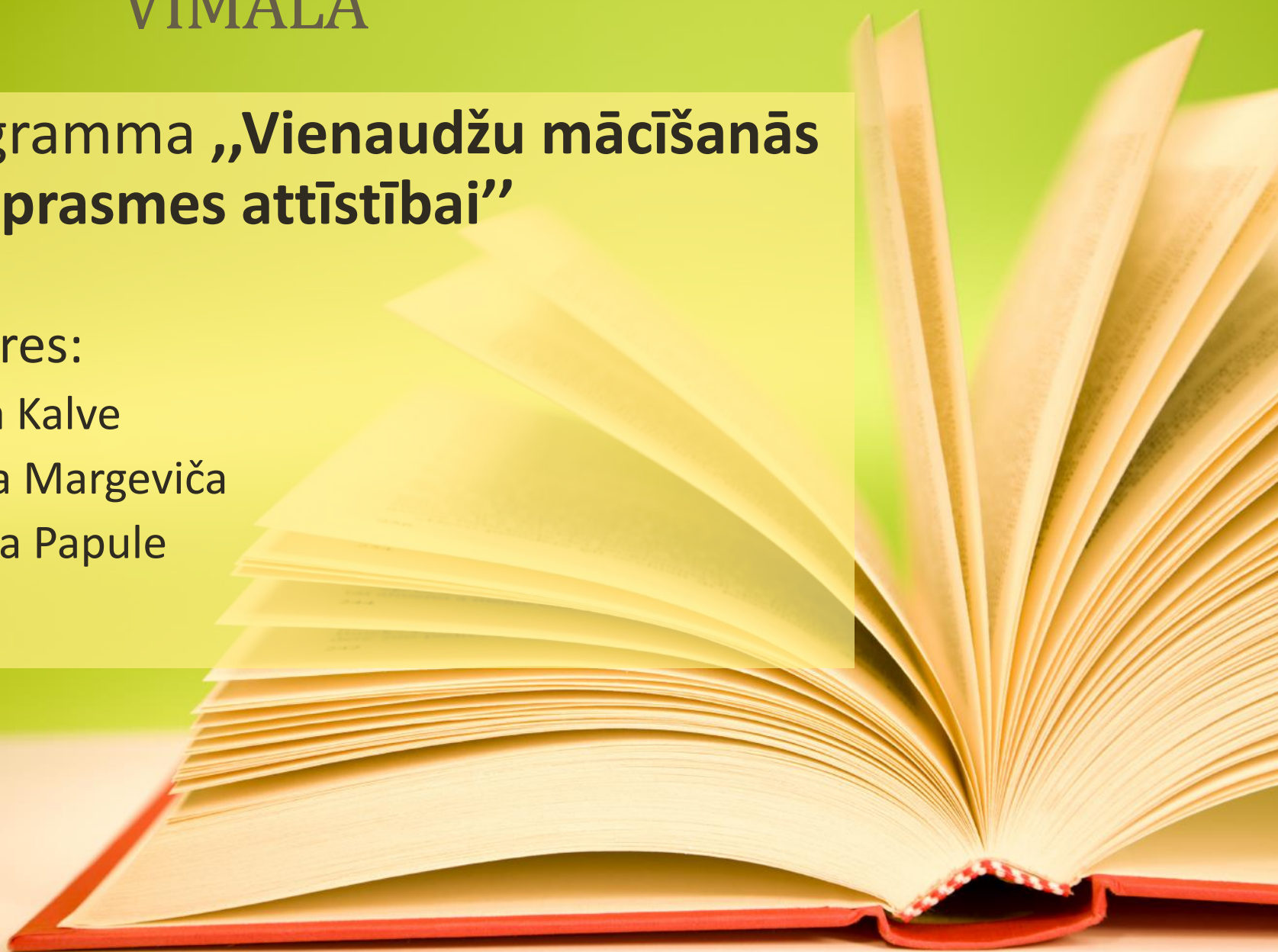
- **Vienaudžu mācīšanās ietekme uz lasītprasmes attīstību.**
- **Apkopoti Eiropā un ASV veikto pētījumu rezultāti.**
- Böck, M. (2000). *Das Lesen in der neuen Medienlandschaft: Zu den Lesegewohnheiten und Leseinteressen der 8- bis 14-Jährigen in Österreich.* Innsbruck: Studien-Verlag.
- Maheady, L. (2001). Peer-mediated instruction and interventions and students with mild disabilities. *Remedial & Special Education, 22(1), 4-15.*
- Fuchs, D., Fuchs, L.S., & Burish, P. (2000). Peer assisted learning strategies: An evidence based practice to promote reading achievement. *Learning Disabilities Research & Practice, 15(2) 85-91.*

VIMALA

Programma „Vienaudžu mācīšanās lasītprasmes attīstībai”

Autores:

- Aija Kalve
- Ieva Margeviča
- Evija Papule

VIMALA metodoloģija

VIMALA metodoloģijas **pamatā** ir:

- viena no kooperatīvās mācīšanās stratēģijām – **vienaudžu mācīšanās**, kas sekmē skolēnu savstarpējo sadarbību un ikviena skolēna iesaisti mācību procesā;
- **metodisko paņēmienu** izmantošanas **sistēma**, kas sekmē skolēnu lasītmotivāciju un lasītprasmes paaugstināšanos.

VIMALA
metodisko
paņēmienu
kopums
ietver:

Kopumā
VIMALA norise
plānota 12
nedēļām

- skolēnu darbu pāri;
- četras lasīšanas aktivitātes skolēnu lasītprasmes attīstības veicināšanai: (**lasīšana pāri** (*partner reading*); **atstāstīšana** (*retelling*); **rezumēšana** (*paragraph shrinking*); **prognožu izteikšana** (*prediction relay*))
- vienaudžu lasītprasmes vērtēšanu un izaugsmes dinamikas fiksēšanu.

VIMALA metodisko paņēmienu sistēma

VIMALA metodika paredz 4 lasīšanas aktivitātes:

- **lasīšana pārī;**
- **atstāstīšana;**
- **rezumēšana;**
- **prognožu izteikšana.**

Lasīšana pārī (1.lasīšanas aktivitāte)

- Skolēni skaļi lasa tekstu pārī secīgi viens pēc otra. (Katrs skolēns lasa 5 minūtes.)
- Pirmais lasa tas skolēns, kuram ir augstāka lasītprasme; otrs - klausās un seko lasītā pareizībai. Brīdī, kad kāds no lasītājiem izlasa nepareizi, otrs skolēns apstādina un lūdz izlasīt pareizi.
- Līdztekus skolēns, kurš klausās, vērtē, izmantojot „punktu lapas”.

Atstāstīšana (2.lasīšanas aktivitāte)

- Skolēni lasa pārī viens pēc otra 3- 5 minūtes.
- Pēc lasīšanas atstāsta viens otram galvenos notikumus 2 minūtēs.
- Pirmais – lasa un atstāsta skolēns, kuram ir augstāka lasītprasme, otrais skolēns - uzdod jautājumus par lasīto, kā arī mudina aizmirsto informāciju atrast tekstā un to nolasīt.
- Pēc tam lasa un atstāsta otrais skolēns.
- Vērtē viens otru, izmantojot „punktu lapas”.

Rezumēšana (3.lasīšanas aktivitāte)

- Skolēni viens pēc otra pārī lasa tekstu pa rindkopām.

Pēc rindkopas izlasīšanas:

- nosauc balsta vārdus;
- formulē galveno domu;
- ne vairāk kā 10 vārdos veido kopsavilkumu par lasīto.
- Pirmais rezumējumu par lasīto veic skolēns, kuram ir augstāka lasītprasme.

Prognožu izteikšana (4. lasīšanas aktivitāte)

- Skolēni lasa tekstu pa fragmentiem.
- Pēc fragmenta izlasīšanas, balstoties uz lasīto, prognozē tālāko notikumu attīstību.
- Vērtē viens otru, izmantojot „punktu lapas”.

Daži padomi...

1. VIMALA **veicina pareizu** lasīšanu un lasīšanas **raitumu**, kā arī lasītā **izpratnes** attīstību, ja:

- uzdevumus skolēni veic **regulāri** 3 reizes nedēļā (kopā ~ 45 min. ned.).
- uzdevumus veic tieši tā, kā **paredzēts programmā**.

2. Veiksmīgai metodiskās pieejas ieviešanai **sākumā** ieteicams izmantot dzimtās valodas un literatūras stundas.

3. VIMALA ir **iespējams** īstenot arī:

- latviešu kā otrās valodas mācību stundās;
- mazākumtautību dzimtās valodas un literatūras stundās;
- svešvalodas stundās;
- citu mācību priekšmetu stundās

Programmā VIMALA ir iesaistījušies dažādi skolotāji, kurus vieno lasīšana. Skolotājiem pievienojas skolēni, kuriem lasīšana kļuvusi par ikdienu. Programmas autores cer, ka izveidotais materiāls palīdzēs skolēniem gūt lasītprieku un izjust „lasītgaršu”.

*.. Lasīšana - dāvana.
Lasīt un gaidīt.
Ziņkāri neuzspiež ar varu, to pamodina.”
(Penaks 1999)*